

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

วัยผู้สูงอายุ เป็นวัยที่ต้องพักผ่อนจากการตรากตรำงานและหาความสุขกายสุขใจ การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ได้รับ ความสนใจจากผู้สูงอายุ การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ (Wellness tourism) การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่กำลังได้รับความนิยมอย่างสูงในปัจจุบัน เนื่องจากการเป็น การท่องเที่ยว เพื่อเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยวที่สวยงาม ตามแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติและทางด้านวัฒนธรรม ซึ่งจะทำให้ผู้ท่องเที่ยวรู้สึกเพลิดเพลินและผ่อนคลายทางจิตใจ ขณะเดียวกันนักท่องเที่ยวเองอาจจะแบ่งเวลาการท่องเที่ยวส่วนหนึ่งเพื่อกิจกรรมทางสุขภาพและ/หรือการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสุขภาพ ไม่ว่าจะเป็นการรับคำแนะนำด้านสุขภาพ การออกกำลังกายอย่างถูกวิธี การนวด อบ ประคบสมุนไพร การฝึกปฏิบัติสมาธิ ตลอดจนการตรวจร่างกาย การรักษาพยาบาล และอื่น ๆ โดยเป็นการท่องเที่ยวที่มีจิตสำนึกต่อการส่งเสริมและรักษาสุขภาพและสิ่งแวดล้อม

ปัจจุบันคนส่วนใหญ่หันมาให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพมากขึ้น เพื่อหลีกเลี่ยงการเกิดโรคร้ายต่าง ๆ ซึ่งจะนำไปสู่การรักษาและเกิดค่าใช้จ่ายตามมาจำนวนมาก บรรดาผู้ประกอบการด้านสุขภาพได้ขยายบริการให้ครอบคลุม ตั้งแต่การส่งเสริมสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจให้แข็งแรง เพื่อป้องกันโรคร้ายต่าง ๆ การบำบัดรักษา และการฟื้นฟูสุขภาพหลังการบำบัดรักษา รวมถึงบริการเสริมความงามเพื่อเสริมบุคลิกภาพ ที่เข้ามามีบทบาทมากขึ้น สำหรับคนไทยแล้ว การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพก็ได้รับความนิยมไม่น้อย เพราะปัจจุบันคนไทยรุ่นใหม่หันมาใส่ใจดูแลสุขภาพทั้งกายและใจกันมากขึ้น แหล่งท่องเที่ยวเชิงการแพทย์และสุขภาพจึงเกิดขึ้นหลายแห่ง หรือบางแห่งก็มีมานานแล้ว และได้รับการพัฒนาให้เป็นระบบทันสมัยยิ่งขึ้น (दनัย จันทรเจ้าฉาย, 2557)

นอกจากนี้สถานการณ์การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพโดยภาพรวมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของประเทศไทย สามารถสรุปได้ 6 ประเด็นสำคัญ คือ สปาเป็นบริการเชิงสุขภาพหลักของไทย ปัจจุบันมีสถานประกอบการเพื่อสุขภาพที่ได้รับการรับรองมาตรฐานแล้ว 1,609 แห่ง ในจำนวนนี้เป็นสปา 509 แห่ง นวดเพื่อสุขภาพ 1,070 แห่ง และนวดเพื่อเสริมสวย 30 แห่ง สปา บริการเชิงสุขภาพระดับ High-end มีชื่อเสียงและสร้างมูลค่าเพิ่มสูงของประเทศไทย มี Destination Spa และ Day Spa หลายแห่งที่มีชื่อเสียงติดอันดับโลกและได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ นวดไทยทางเลือกของการบริการเชิงสุขภาพที่โดดเด่น นวดไทยเป็นภูมิปัญญาด้านแพทย์แผนไทยที่สามารถนวดเพื่อการรักษา และนวดเพื่อผ่อนคลาย จำนวนผู้ประกอบการด้านการแพทย์แผนไทย ซึ่งมีนวดไทยเป็นส่วนหนึ่งของการแพทย์แผนไทย มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จาก 49,864 ราย ในปี 2553 เป็น 58,681 ราย ในปี 2556 (เพิ่มขึ้นร้อยละ 17.7) การแพทย์แผนไทยเป็นทางเลือกในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพของประเทศไทย สำหรับประเทศไทย จากข้อมูลกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ พบว่า ในปี 2558 มีผู้ประกอบการการแพทย์แผนทางเลือกจำนวน 7,739 ราย การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพด้วยธรรมชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิถีไทยคาดว่าจะได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวมากขึ้น เพราะสอดคล้องกับ

แนวโน้มการท่องเที่ยวปัจจุบันที่นักท่องเที่ยวสนใจการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพและการท่องเที่ยวชมชนบริการเพื่อสุขภาพของไทยมีขนาดทางตลาดเล็กกว่าการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ค่อนข้างมาก ซึ่งสวนทางกับแนวโน้มการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของโลก (บริษัท ฐานเศรษฐกิจ มัลติมีเดีย จำกัด, 2559)

อย่างไรก็ตาม การให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวของประเทศไทย ได้ดำเนินการเผยแพร่ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวหลายฝ่าย เช่น ภาครัฐมีกระทรวงการท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจัดทำข้อมูลการท่องเที่ยวเพื่อเผยแพร่แก่นักท่องเที่ยวทั่วไป ส่วนภาคเอกชนนั้นก็มีการจัดทำข้อมูลนำเสนอ เช่นเดียวกัน ทั้งแบบภาพรวมและแบบเฉพาะแหล่ง อย่างไรก็ตามข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ ที่นำเสนอผ่านช่องทางต่าง ๆ โดยเฉพาะทางอินเทอร์เน็ต มักถูกออกแบบมาให้มีความเหมาะสมกับบุคคลทั่วไปใช้งาน แต่ไม่ได้ออกแบบให้มีความเหมาะสมกับกลุ่มผู้สูงอายุ ทั้งนี้เพราะผู้สูงอายุมักมีปัญหาในการมองเห็น ทักษะการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์จะน้อยและช้ากว่าปกติ เป็นต้น ทำให้เกิดปัญหาเป็นอย่างมากในการใช้งาน

อย่างไรก็ตาม ก่อนที่นักท่องเที่ยวจะตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวมักจะต้องศึกษาข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวให้ดีก่อน แล้วจึงเดินทางไปท่องเที่ยว ซึ่งแหล่งข้อมูลในปัจจุบันนอกเหนือจากสิ่งพิมพ์และสื่อโทรทัศน์และวิทยุแล้วยังมีสื่ออินเทอร์เน็ต สื่ออินเทอร์เน็ตเป็นที่นิยมอย่างกว้างขวางเพราะมีข้อมูลจำนวนมาก อย่างไรก็ตามข้อมูลที่มีอยู่นั้นยังกระจัดกระจายไม่เป็นระบบ นอกจากนี้สื่อเหล่านี้มักสร้างความยุ่งยากในการเข้าถึงของผู้สูงอายุ ทั้งนี้เพราะปัญหาความซับซ้อนในการเข้าถึง และสารสนเทศนั้นไม่ได้ถูกออกแบบมาให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุซึ่งอาจมีปัญหาทางสภาพร่างกาย เช่น การเคลื่อนไหวร่างกาย สายตาที่ไม่ดี เป็นต้น เพื่อเป็นการแก้ปัญหาข้างต้นคณะผู้วิจัยจึงได้จัดทำโครงการวิจัยนี้ขึ้น โดยโครงการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษารูปแบบเนื้อหาดิจิทัล แบบจำลองเนื้อหาดิจิทัลและสร้างต้นแบบเนื้อหาดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ โดยผลลัพธ์จากโครงการนี้จะทำให้เกิดประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ กล่าวคือ นักท่องเที่ยวกลุ่มการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพสูงอายุ เป็นนักท่องเที่ยวที่มีรายได้ปานกลางถึงรายได้สูง ดังนั้นหากมีระบบที่ให้ข้อมูลที่ดีและมีประสิทธิภาพเพียงพอ จะทำให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวและใช้บริการการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพมากขึ้น ซึ่งจะทำให้ประเทศไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยวในกลุ่มนี้มากขึ้น และเป็นผลดีต่อประเทศ นอกจากนี้การส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพยังทำให้เกิดประโยชน์ทางอ้อมคือ จะทำให้มีการจ้างงานและการสร้างผลิตภัณฑ์เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพเพิ่มมากขึ้นทำให้ชุมชนที่เป็นที่ตั้งแหล่งท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพมีรายได้ดีขึ้นด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะ (Attribute) ของเนื้อหาดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ
2. เพื่อพัฒนารูปแบบ (Model) ของเนื้อหาดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ
3. เพื่อสร้างต้นแบบ (Prototype) ของเนื้อหาดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาการศึกษาคุณลักษณะการสร้างเนื้อหาดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ โดยศึกษาจากนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวและรับบริการเพื่อสุขภาพ สร้างแบบจำลองเนื้อหาดิจิทัล และสร้างต้นแบบเนื้อหาดิจิทัล เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ โดยผลของการวิจัยจะได้ผลการศึกษารูปแบบเนื้อหาดิจิทัล แบบจำลองเนื้อหาดิจิทัล และต้นแบบเนื้อหาดิจิทัลเพื่อให้นักท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพในประเทศไทย โดยต้นแบบที่สร้างขึ้นจะเกิดจากการวิเคราะห์และประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญแล้ว จากนั้นจึงทำการทดสอบกับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ

สมมติฐานการวิจัย

การวิจัยนี้ตั้งสมมติฐาน ตามแนวคิดผู้สูงอายุ มีสภาวะทางกายในการรับรู้ ที่แตกต่างจากคนวัยอื่น เนื่องจากความเสื่อมโทรมของสุขภาพตามวัย เช่น การรับรู้ทางตา การรับรู้ทางเสียง และการรับรู้ทางการสัมผัสทางกาย เป็นต้น ดังนั้นในการสร้างเนื้อหาดิจิทัลสำหรับผู้สูงอายุจึงต้องคำนึงถึงข้อจำกัดดังกล่าวมากขึ้นเป็นพิเศษ ซึ่งในการวิจัยนี้จะได้ศึกษาว่าลักษณะการรับรู้เนื้อหาดิจิทัลทางตา ทางหู และการสัมผัสที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุนั้นควรมีรูปแบบอย่างไร แล้วจึงนำผลการศึกษามาสร้างเป็นแบบจำลอง และสร้างต้นแบบเนื้อหาดิจิทัลโดยมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพขึ้น เพื่อให้ผู้สูงอายุทดสอบการใช้งาน ผลของการวิจัยจะช่วยให้การพัฒนาเนื้อหาดิจิทัลเพื่อการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ เป็นไปตามความต้องการของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุมากที่สุด

คำจำกัดความที่ใช้ในงานวิจัย

คำสำคัญที่ใช้ในการวิจัย ได้กำหนดคำจำกัดความไว้ดังนี้

1. การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ (Wellness tourism) หมายถึง การเดินทางที่เกี่ยวข้องกับการแสวงหา การบำรุงรักษา หรือการเสริมสร้างสุขภาพที่ดีแก่บุคคล มีขอบเขตครอบคลุมถึงการบริการทั้งหมดที่เป็นการดูแลและปรับปรุงสุขภาพในเชิงป้องกันแบบองค์รวม โดยเป็นทางเลือกและความสมัครใจของผู้ใช้บริการที่จะเลือกใช้บริการส่งเสริมสุขภาพระหว่างการเดินทาง (Global Wellness Institute, 2015)

นักท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพเลือกใช้บริการส่งเสริมสุขภาพต่าง ๆ หลากหลายรูปแบบ ในหลากหลายมุมมอง (Global Wellness Institute, 2015) โดยสามารถแยกออกได้เป็น

1.1 บริการส่งเสริมสุขภาพทางร่างกาย เช่น ฟิตเนส อาหารสุขภาพ สปาและเสริมความงาม

1.2 บริการส่งเสริมสุขภาพด้านจิตใจ เช่น โยคะ ไทชี

1.3 บริการส่งเสริมสุขภาพด้านจิตวิญญาณ เช่น สมาธิบำบัด

1.4 บริการส่งเสริมสุขภาพด้านสังคม เช่น เครือข่ายสังคมฟิตเนส

1.5 บริการส่งเสริมสุขภาพด้านอารมณ์ เช่น บำบัดอารมณ์ กำจัดความเครียด

1.6 บริการส่งเสริมสุขภาพด้านสิ่งแวดล้อม เช่น บำบัดด้วยป่าไม้

2. เนื้อหาดิจิทัล (Digital content) หมายถึง เนื้อหาดิจิทัล หมายถึง สื่อที่ปรากฏอยู่ในรูปดิจิทัล ได้แก่ ข้อความ ภาพ วิดีทัศน์ เสียง หรือส่วนประสมของสื่อดังกล่าวข้างต้น เช่น ภาพถ่าย วิดีทัศน์ อินโฟกราฟิก แอนิเมชัน ภาพวาด สไลด์ และอื่น ๆ เนื้อหาดิจิทัลสามารถสำเนา ส่งต่อ และแบ่งปันกันได้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลจากการวิจัยนี้ได้ คุณลักษณะ แบบจำลอง และต้นแบบเนื้อหาจิตัลเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อสขภาวะในผู้สูงอายุ